

Grad stariji od Grada?

• Novim nalazima povijesni tragovi Zagreba pomiču se za gotovo 3.000 godina unazad

Ostaci jugozapadne gradske kule

Tijekom nedavno završenih arheoloških istraživanja u Parku Grič na Gornjem gradu, koja je Muzej grada Zagreba realizirao u suradnji s Gradskim zavodom za zaštitu spomenika kulture i prirode, arheolozi su ponovno iznenadili javnost s novim saznanjima o povijesti Zagreba.

Istraživanja su realizirana u okviru Projekta krajobraznog uređenja Parka Grič inicijator kojih je navedeni Gradski zavod, a investitor je bio Grad Zagreb.

Cilj projekta, prema riječima prof. Silvija Novaka, zamjenika pročelnice Gradskog zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirode, je takav zahvat kojim će park, zajedno sa Strossmayerovim šetalištem, zadobiti onakav izgled i karakter kako su ga zamislili njihovi kreatori u 19. stoljeću.

»Cijeli projekt, ističe prof. S. Novak, dio je sveukupnog osmišljavanja revitalizacije Gornjega grada i predstavlja samo jednu od čitavog niza akcija koje poduzimamo u tom smjeru.

Poneke od tih akcija već su vidljive.

Primjerice prezentacija srednjovjekovnih gradskih vrata u hodnoj razini kod kule Lotrščak i u Opatičkoj ulici kod Muzeja grada Zagreba, ili na fasadama ponekih kuća na Gornjem gradu, na kojima se mogu iščitati stari nazivi ulica koji su bili prekriveni žbukom. U tom smjeru idu i sadašnja arheološka istraživanja u Parku Grič, ili skorašnja na Vranicanijevoj poljani.

Park Grič je vrlo zanimljiva arheološka lokacija.

Naime, zanimljivo je da na toj parceli niti jedan povijesni izvor ne bilježi bilo kakav objekt, ili nekakvu gradnju, premda je potreba za građevinskim prostorom postojala u svim povijesnim razdobljima.

Na toj parceli nije građeno čak ni u 17. stoljeću kad je bila evidentna izrazita građevinska aktivnost na Gornjemu gradu.

S druge strane, nedaleko samoga parka nalaze se i bitni historijski objekti: od srednjovjekovne kule Lotrščak do današnje zgrade Državnog hidrometeorološkog zavoda.

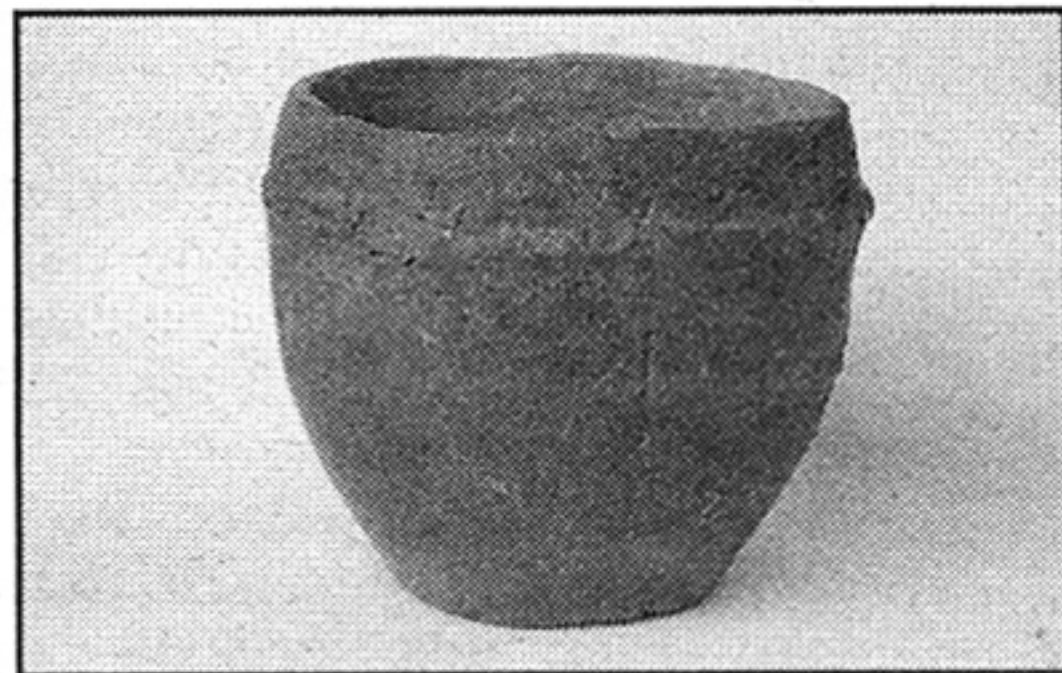
Unutar njezinog istočnog krila, 1829. godine, inkorporirana je kapucinska kapela Uznesenja Marijina iz sredine 17. stoljeća, nastala nakon kapucinskog preuzimanja dominikanskog samostana i kapele Blažene Djevice Marije na današnjoj Vranicanijevoj poljani.

Nadalje, na starim nacrtima i planovima Zagreba vidljivo je kako je današnji park sa zapada i juga bio omeđen gradskim bedemom na čijem se spoju nekada uzdizala jugozapadna gradska kula.

I bedem i kula srušeni su tijekom radova na uređenju parka 1859. godine, a jasno se prepoznaju na Felbingrovom nacrtu za dekoraciju »Južne promenade« – današnjeg Strossmayerova šetališta. Arhitekt Bartol Felbinger te je nacрте izradio za potrebe uređenja grada prilikom boravka cara i kralja Franje II. u Zagrebu 1818. godine.

• Tri arheološke sonde

Ovogodišnja arheološka istraživanja imala su sondažni karakter i izvedena

Zdjela iz rane faze starijeg željeznog doba

su kao preduvjet realizacije projekta uređenja parka. Otvorene su tri arheološke sonde kako bi se pronašli ostaci kule i registrirali kulturni slojevi unutar parka. Tako su u prvoj sondi pronađeni ostaci kule čija je unutrašnjost bila površine 25 četvornih metara, a zajedno sa zidovima bedema, odnosno sa svojim vanjskim zidovima s kojima je organski povezana, čini konstrukciju veličine 9,5 x 9,5 metara. Zidovi kule i bedema u temeljnoj su razini široki 2,20 metara, a lice zidova građeno je od ovećih kamenih blokova pritesanih s vanjske strane, dok je unutrašnjost zida građena od kamena lomljenca vezanog vapnenim mortom. U unutrašnjosti kule očišćena je štuta do razine na kojoj je definiran sloj na koji se počela urušavati zidna struktura bedema i kule.

U unutrašnjosti parka otvorene su dvije sonde. Zapadna sonda bila je postavljena tako da zapadnim dijelom obuhvaća bedem kako bi se ustanovila njegova širina te izgled i očuvanost unutarnjeg lica bedema.

Naime, vanjski plašt tog zapadnog bedema izrazito je trošan i loše sačuvan, premda je još uvijek djelomice vidljiv s Mesničke ulice.

Kako bi se sanirao s vanjske strane, što je neizostavno potrebno, bilo je potrebno ustanoviti njegovu dubinu, način temeljenja te stanje očuvanosti.

Prilikom kopanja te sonde otkriven je dislocirani skelet iz razdoblja dok je funkcionirala dominikanska crkva na Vranicanijevoj poljani, ali i prapovijesni naseobinski objekt.

Taj je objekt bio ukopan u zdravicu do dubine od trideset centimetara i nalazima iz zapune pripadao bi dosad najstarijem naseobinskom objektu pronađenom na Gornjem gradu.

Unutar sonde postavljene u središtu parka pronađen je još jedan naseobinski objekt koji, po svemu sudeći, pripada razdoblju halštatske kulture starijeg željeznog doba, odnosno vremenu od 8. – 6. st. pr. Kr.

• Halštatska kultura

Ovi su nalazi natjerali arheologe da razmišljaju o proširenju iskopavanja jer bi ovakvom kulturnom slojevitošću današnjeg Gornjeg grada zaintrigirali ne samo zaljubljenike u povijest i prošlost grada, već i znanstvenike kojima bi ovakvi podaci poslužili kao oslonac za dešifriranje položaja na kojem su obitavali stanovnici pokapani u već davno otkrivenom prapovijesnom groblju u Dežmanovom prolazu.

Po svemu sudeći, ako se pregovori koji su u tijeku povoljno riješe, grad će biti bogatiji novim saznanjima o svojoj povijesti.

No, s druge strane, kako ističu i u Muzeju grada Zagreba i u Gradskom zavodu za zaštitu spomenika kulture i prirode, namjera im je da ovi nalazi ne ostanu zatvoreni u sobama kustosa i sveučilišnih profesora.

Takva je politika obiju ustanova već urodila prezentacijom čitavog niza lokaliteta i nalaza koje su zajedno istražili i valorizirali.

Riječ je o inzistiranju na prezentaciji tih nalaza sa svrhom da se oplemeni prostor u kojem živimo, ali i da javnost, odnosno, porezni obveznici koji ta istraživanja posredno financiraju, budu upoznati s rezultatima tih istraživanja.

Tako već na više mjesta u gradu, od novog trgovačkog poslovnog Centra – Kaptol, preko prezentacije gradskih vratiju kraj kule Lotrščak i Opatičke ulice, do projekta Svećeničkog mirovinskog doma koji je u realizaciji, možemo vidjeti arheološke nalaze inkorporirane u njihovo okruženje koji nas upozoravaju na kulturnu i povijesnu slojevitost grada u kojem živimo.

• Nalaze pokazati građanima i turistima

Tako će, prema zamislima djelatnika tih dviju navedenih institucija, ako bude volje i sredstava za prezentaciju nalaza u Parku Grič, a u što ne bi trebalo sumnjati, bar prema riječima gradonačelnice Vlaste Pavić koja je lokalitet obišla tijekom istraživanja, Park Grič i Strossmayerovo šetalište u svom konačnom izgledu zadobiti potpuno novu vizuru, u kojoj će se pojaviti i srednjovjekovna struktura gradskog bedema i jugozapadne kule.

Naime, sadašnja promišljanja prezentacije ovih nalaza predviđaju nadogradnju pronađenih temelja kule i zapadnog gradskog bedema, dok bi se južni bedem izgradio točno na mjestu gdje je sačuvan ukop za njegove temelje.

Time bi se u razini današnjeg parka Grič, u njegovom jugozapadnom uglu ponovo uzdiglo zide snažne branič kule podignute istovremeno kad i poznata kula Lotrščak – jedan od prepoznatljivih simbola grada. S druge strane, u istoj razini na zapadu, park bi bio zatvoren dva metra širokim gradskim bedemom.

Cilj ovakove prezentacije je da se na ovom jugozapadnom dijelu Gradeca zorno naznači jedan stariji, srednjovjekovni sloj gradnje, odnosno, da se stekne dojam i takova vizura Gradeca koja će građanima i posjetiteljima jasno sugerirati da se nalaze unutar srednjovjekovne utvrde. Naime, taj srednjovjekovno-fortifikacijski karakter današnjeg Gornjega grada, naknadnim građevinskim intervencijama potpuno je zagubljen. Ta nadogradnja na originalnu zidnu masu kule i oba bedema, ne smije devastirati izvorne nalaze ili remetiti karakter njihove zidne strukture. Možda će se iznaći adekvatno rješenje i za prezentaciju pokretne prapovijesne arheološke građe koja bi se mogla prezentirati na samom mjestu nalaza kako bi se ukazalo na kulturnu slojevitost Gornjega grada, jer ovim nalazima povijesne tragove današnjeg Zagreba pomičemo za gotovo 3.000 godina unazad.

Boris Mašić